

Asia: VN/22906/2020

Digitalisaation edistämisen ohjelman (Digiohjelma) lainsäädäntötyöryhmän koonti ja näkemykset digitalisaation säädöstilanteesta ja muutosehdotuksista

Työryhmä toivoo vapaata palautetta tunnistamiinsa tunnistamistaan teemoista ja niistä tehdyistä johtopäätöksistä

1. Onko muistiossa tunnistettu digitalisaation edistämisen kannalta keskeiset teemat lainsäädännön näkökulmasta?

Kyllä

2. Onko jokin teema jäänyt kokonaan tunnistamatta?

Muistiossa on pääosin tunnistettu keskeiset teemat, mutta muutosdynamiikan hallinnan tärkeys jää vähälle huomiolle. Tähän liittyy myös digitaalisten ilmiöiden johtamisen sekä palveluiden kehittämisen ja ylläpitämisen poikkihallinnollisuus, joka on esillä myös valtioneuvoston selonteossa Suomen digitaalisessa kompassissa.

Koska digitalisaatio tuo suuria muutoksia lainsäädäntökenttään, muutoksien läpivieminen ja vaikutusten huomioiminen vaatisivat syvempää analyysiä itse muutoksesta. Nykytilanne johtaa liian usein siihen, että muutostarpeet huomataan liian myöhään ja jälkijättöisesti. Tästä esimerkkinä automaattisen päätöksenteon mahdollistaminen ensin, ja sen jälkeen rooleista ja vastuista säätäminen.

Usein vanha tapa toimia kopioidaan digitaaliseen toimintamalliin ja lakiin, kun järkevintä voisi olla toimintamallin muuttaminen. Tämä on kiitettävästi tuotu loppuraportissa esille.

EU-tason strategioiden ja sääntelyn rooli muutoksen ajurina tulisi näkyä selkeämmin loppuraportissa kautta linjan. Tämän lisäksi on tarvetta selkeälle ja kaikille näkymää tarjoavalle koosteelle EU:n asetus/lakimuutoksista ja niiden kansallisen toimeenpanon aikatauluista ja muutostarpeista.

a. Työryhmän näkemykset lainvalmistelun kehittämistarpeista (luku 2 alalukuineen)

On tärkeää kehittää edelleen sääntelyä, joka mahdollistaa digitaalisten ekosysteemien ja arvoketjujen kehittymisen.

On kiitettävää, että työryhmä tunnistaa raportissa kansainvälisen vertailun tuomat mahdollisuudet. Raportissa esitetty Tanskan malli on esimerkki siitä, miten digitalisaatiosta voidaan luoda integraali osa kaikkea lainvalmistelutyötä.

Digitalisaatiokehityksessä mukana pysyminen vaatii lainsäätäjiltä ja lain soveltajilta jatkuvaa pysymistä muutoksessa mukana. Sen vuoksi on ensiarvoisen tärkeää, että lainsäädäntöä kehitetään proaktiivisesti, eikä vasta uuden teknologian ollessa jo markkinoilla. Sidosryhmien kuuleminen lain kehittämistyössä on myös erittäin olennaista ja onkin kiitettävää, että se on tuotu raportissa esille.

b. Työryhmän näkemykset nykylainsäädännön soveltamisen tukemisesta (luku 3 alalukuineen)

EU:n alueen yhtenäiset soveltamisen periaatteet ja yhteiset käsitteet ja niiden systemaattinen, samanlainen käyttäminen edesauttaisivat soveltamista ja tukisivat yksikäsitteisyyden tavoitetta.

c. Työryhmän näkemykset nykylainsäädännön arviointitarpeista (luku 4 alalukuineen)

Jatkossa olisi hyvä kehittää teknologiaennakointiin kytkeytyvää lainsäädäntötarpeen arviointia. Tämä vaatisi kiinteämpää yhteistyötä teknologian kehittäjien ja lainsäätäjien välillä. Esimerkkinä mm. tulevaisuusvaliokunnan raportti ”Suomen sata uutta mahdollisuutta 2018 – 2037”, jonka pohjalta olisi voinut laatia lainsäädäntötarpeen skenaarioita.

Kehitystyötä olisi syytä jatkaa myös alaikäisten digitaalisen sähköisen asioinnin mahdollistamisen osalta. Käytännössä tämä tarkoittaa tarvittavien sähköisen tunnistautumisen/identiteetin hallinnan ratkaisuja, jotka eivät ole riippuvaisia esim. huoltajien suostumuksesta tai maksukyvyistä. Digitaalisten asiointimahdollisuuksien osalta valta siirtyisi vähitellen huoltajilta lapselle omavaltaisuusasteen kasvaessa iän myötä. Tämä kuitenkin edellyttää kattavat sähköisen tunnistautumisen palvelut. Tämä mahdollistaisi myös esim. iän vahvistamisen eri palveluissa, jolloin palveluntuottaja voisi ottaa sen huomioon palveluita tarjotessaan ja tuottaa lapsiturvallisia digitaalisia palveluita. Tämä voisi tapahtua myös ilman henkilöllisyyden tunnistamistakin.

Ennakoivan toiminnan mahdollisuuksien tutkiminen ja arviointi ovat tärkeitä, jotta voimme kehittää jatkossa älykkäämpiä asiakaslähtöisiä palveluita.

Lisäksi yksilöiden omien tietojen hallintaan ja luovuttamiseen liittyvät tulkinnat olisi tärkeää selkeyttää.

4. Vapaa palaute?

Loppuraportti kokoaa yhteen lainvalmistelun kehittämisen tarpeita sekä lainsäädännön soveltamisen tukemista ja tarvetta olemassa olevan sääntelyn arviointiin. Loppuraportissa on nostettu onnistuneesti esiin monia pullonkauloja, jotka estävät digitaalisen asioinnin edistymistä.

Lainsäädännön ohella eettiset periaatteet olisi hyvä pitää selkeämmin näkyvinä. Nämä liittyvät niin sovelluksiin (esim. tekoälyn etiikka) kuin kehittäjiin, virkamiehiin ja päättäjiin. OKM esittää harkittavaksi, että Suomidigi.fi -sivustolle kootaan lainsäädännön ohella eri toimijoiden/toimialojen eettisiä säännöstöjä.

Lehikoinen Anita
Opetus- ja kulttuuriministeriö

Lempinen Petri
Opetus- ja kulttuuriministeriö